

ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ

Цвігун Олена Сергіївна

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,

*Науковий керівник: **Чайка Вікторія Вікторівна***

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри фінансового та податкового права,

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

Сучасна концепція формування прозорої та підзвітної системи публічного управління в Україні передбачає наявність ефективних інструментів запобігання корупції, що є необхідною умовою для функціонування демократичної правової держави.

Одним із ключових інструментів у цьому процесі є електронне декларування, яке вважається не лише формою звітності, а й ключовим елементом адміністративно-правового контролю за доброчесністю осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування.

Після подій Революції Гідності Україна обрала напрям на розвиток євроінтеграційного курсу та почала боротьбу з корупційними практиками, які сформувалися у багатьох сферах державного управління.

Інститут електронного декларування в Україні впроваджено у межах реформ, спрямованих на виконання міжнародних антикорупційних зобов'язань держави, а також імплементацію європейський стандартів доброчесності публічних службовців [1].

Запровадження відкритого декларування було однією з вимог Групи держав проти корупції (GRECO), а також ключовою умовою співпраці України з Європейським Союзом, Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними партнерами. Вимоги щодо створення прозорої системи декларування містилися також у рекомендаціях Венеційської комісії та були закріплені в угодах з ЄС у межах процесу євроінтеграції [2].

Правову основу електронного декларування складають положення Закону України «Про запобігання корупції», прийнятого Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року, відповідно до якого визначено коло суб'єктів, на яких поширюється обов'язок подання електронних декларацій, а також встановлено зміст, строки подання, порядок оприлюднення декларацій та вимоги до їх перевірки [3].

На виконання положень Закону України «Про запобігання корупції» функціонування першого етапу роботи системи електронного декларування офіційно розпочато із 01 вересня 2016 року, відповідно до рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10 червня 2016 року № 2 «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [4].

Перший етап електронного декларування, розпочатий у статусі досвідної експлуатації, охопив вищих посадових осіб і став необхідною умовою для отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом. Запуск Реєстру забезпечив обов'язковість подання декларацій визначеним колом суб'єктів фінансового контролю, закріплюючи принципи відкритості, прозорості та доброчесності у сфері публічної служби [1].

Сьогодні адміністративно-правовий механізм системи електронного декларування охоплює комплекс взаємопов'язаних елементів, кожен із яких виконує специфічну функцію у забезпеченні прозорості та доброчесності публічної служби, які доцільно поділити на етапи, зокрема:

- процес заповнення декларації;

Відповідно до вимог Закону суб'єкт декларування вносить відомості, що підлягають відображенню у декларації через особистий електронний кабінет Реєстру на порталі Національного агентства, відповідно до затверджених форм та із зазначенням обов'язкових реквізитів об'єктів декларування, що дає можливість в подальшому ідентифікувати вказані об'єкти та їх приналежність суб'єкту декларування чи членам його сім'ї.

- етап підписання та подання декларації;

Згідно з окремими положеннями Закону, при поданні декларації суб'єкт декларування підписує її шляхом накладання особистого кваліфікованого електронного підпису, що забезпечує ідентифікацію такого суб'єкта та унеможливає заперечення змісту зазначених ним відомостей.

- подання виправленої декларації;

У разі самостійного виявлення суб'єктом декларування недостовірних (неточних) відомостей у поданій декларації він має право за власною ініціативою протягом 30 днів із дати подання первинної декларації подати виправлену декларацію шляхом її заповнення та надсилання до Реєстру.

- оприлюднення декларації у системі;

Подана до Реєстру декларація підлягає оприлюдненню у цілодобовому доступі публічної частини Реєстру, за виключенням відомостей, що є інформацією з обмеженим доступом та відповідно до Закону не підлягають відображенню у відкритому доступі.

– перевірка декларації.

Після подання декларації до Реєстру відбувається перевірка декларації програмними засобами реєстру на предмет своєчасності її подання, а також логічний та арифметичний контроль даних, зазначених у декларації. За наявності підстав, визначених законодавством, Національне агентство ініціює початок повної перевірки декларації.

Цей етап є ключовим механізмом виявлення фактів зазначення у декларації недостовірних відомостей, встановлення фактів набуття необґрунтованих активів, незаконного збагачення та інших корупційних правопорушень.

З огляду на зазначене можна зробити висновок, що процес електронного декларування є превентивним засобом запобігання корупції у сфері публічної служби, який забезпечує підвищення рівня прозорості діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і здійснює попереджувальний вплив щодо вчинення корупційних правопорушень.

Проте за період функціонування система електронного декларування зазнавала численних труднощів та викликів, серед яких, так звана «конституційна криза» 27 жовтня 2020 року у період якої Конституційний Суд України визнав неконституційним ключові положення антикорупційного законодавства, що призвело до тимчасового блокування системи електронного декларування та антикорупційних механізмів загалом.

Із запровадженням в Україні воєнного стану 24 лютого 2024 року, з міркувань безпеки, обов'язок осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, щодо подання електронних декларацій був призупинений на період до середини 2023 року, що викликало занепокоєння серед громадськості через неможливість публічного контролю майнового та фінансового стану публічних службовців [2].

На сьогоднішній день система електронного декларування та Єдиний державний реєстр, зокрема, є унікальним у світовій практиці інструментом, що містить найбільшу у світі базу даних щодо майнового стану публічних службовців. Незважаючи на виклики, пов'язані з повномасштабною війною, Україна продовжує вдосконалювати систему електронного декларування та впроваджувати новітні цифрові механізми у сфері запобігання корупції.

З урахуванням викладеного, можна зробити висновок, що в умовах сьогодення адміністративно-правовий механізм системи електронного декларування функціонує як цілісна система превентивних, регулятивних і контрольних заходів, спрямованих на забезпечення доброчесності публічної служби та мінімізацію корупційних ризиків.

Література:

1. Transparency International Україна. Десять років боротьби з корупцією: успіхи і виклики, які постали перед Україною [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/desyat-rokiv-borotby-z-koruptsiyeyu-uspihy-i-vyklyky-yaki-postaly-pered-ukrayinoyu/> (дата звернення: 26.04.2025).
2. Україна vs світ: становлення е-декларування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?blogs=ukrajina-vs-svit-stanovlennya-e-deklaruvannya> (дата звернення: 26.04.2025).
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (станом на 26.04.2025).
4. Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10 червня 2016 р. № 2, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 15 липня 2016 р. за № 958/29088 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0958-16> (станом на 26.04.2025).